

21.9.2015

1(4)

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Viite: StV:n kutsu kuultavaksi 22.9.2015, HE 16/2015

JULKISEN SEKTORIN AMMATTILIITTOJEN YHTEINEN LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ TYÖELÄKEJÄRJESTELMÄÄ KOSKEVAN LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTTAMISEKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI (HE 16/2015)

Hallituksen esitys perustuu keskeiseltä osin työmarkkinoiden keskusjärjestöjen 26.9.2014 tekemään sopimukseen ehdotuksesta vuoden 2017 työeläkeuudistukseksi. Julkisen sektorin ammattiliitot ovat osallistuneet lainvalmisteluun, joka on pääosin sujunut hyvässä yhteisymmärryksessä.

Siltä osin, kun hallituksen esityksessä esitetään eläkeikien nosto ulotettavaksi myös vuonna 1989 säädetyin lainsäädännön siirtymäsäännöksissä tarkoitettuihin **ammattillisiin eläkeikiin**, eivät julkisen sektorin ammattiliitot kuitenkaan pidä esitystä perusteltuna. Kantamme tueksi viittaamme tämän lausunnon liitteenä olevaan muistioon ”Julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät”.

Katsomme, että hallituksen esitys on mainituissa muistiossa tarkemmin selostetulla tavalla nykyisen perustuslain vastainen ja pidämme välttämättömänä, että lakiesityksestä saadaan perustuslakivaliokunnan lausunto.

Lisäksi esitämme, että sosiaali- ja terveysvaliokunta pyytää lakiesityksestä myös hallintovaliokunnan lausunnon, koska julkisen sektorin henkilöstöä koskevat eläkelakien muutokset ovat aikaisemmin yleensä olleet myös hallintovaliokunnan käsiteltävänä.

JULKISALAN KOULUTETTUJEN NEUVOTTELUJÄRJESTÖ JUKO RY

Tehy ry

JULKISTEN JA HYVINVOINTIALOJEN LIITTO JHL RY

JULKIS- JA YKSTYISALOJEN TOIMIHENKILÖIITTO JYTY RY

SUOMEN LÄHI- JA PERUSHOITAJALIITTO SuPer RY

PALKANSAAJAJÄRJESTÖ PARDIA RY

Liite:

Muistio ”Julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät”

Julkisen sektorin ammatilliset eläkeiät

Taustaa

Ammatilliset eläkeiät poistuivat järjestelmänä julkiselta sektorilta 1.7.1989 lukien. Tällöin säädettiin siirtymäaika, jonka kuluessa ammatilliseen eläkeikään oikeutetun työntekijän piti tehdä valinta ammatillisen eläkeiän ja varhennettujen eläkejärjestelmien välillä. Vuonna 1995 tehdyssä eläkeuudistuksessa tämä siirtymäaika eriytyi kunnan ja valtion eläkejärjestelmissä.

Kunnallinen eläkejärjestelmä

Työntekijä joka oli 1.7.1989 ja 1.1.1995 jatkuvassa kunnallisessa palvelussuhteessa ja sellaisessa ammatissa, jolle oli määrätty ammatillinen eläkeikä oli oikeutettu valintaan. Valinta-aika päättyi 31.12.1996 ja tehtyä valintaa ei voinut peruuttaa. Ammatillisen eläkeiän valintaoikeus edellytti lisäksi, että työntekijä oli täyttänyt 23 vuotta ennen 1.7.1989. Kunta-alalla nuorimmat työntekijät jotka ovat voineet valinnan tehdä ovat siten syntyneet vuonna 1966.

Vuonna 1995 tehdyn eläkeuudistuksen jälkeen ammatillinen eläkeikä laskettiin painotettuna keskiarvona aikaisemman ammatillisen eläkeiän ja 65 vuoden perusteella. Tämän johdosta kunnallisessa järjestelmässä olevien ammatillinen eläkeikä on korkeampi kuin hänen ammattinsa määräämä eläkeikä ennen 1.7.1989 olisi ollut.

Valtion ja kirkon eläkejärjestelmät

Vuoden 1989 eläkeikäuudistus tehtiin valtiolla ja kirkolla samalla tavalla kuin kunta-alallakin. Valintaoikeus oli henkilöllä, joka oli 1.7.1989 jatkuvassa palvelussuhteessa ja työskenteli ammatissa jolle oli määrätty alempi eläkeikä. Valtiolla valinta-aika päättyi 30.6.1999. Vuoden 1995 eläkeuudistuksessa valtion ja kirkon ammatillisiin eläkeikiin ei kunta-alasta poiketen puututtu. Tämän johdosta valtiolla ja kirkolla on edelleen voimassa samat ammatilliset eläkeiät kuin mitä ne olivat ennen 1.7.1989. Ammatillisen eläkeiän piiriin kuuluvilta ei valtiolla ja kirkolla edellytetty myöskään kunta-alasta poiketen 23 vuoden ikää. Tämän johdosta valtiolla ja kirkolla olevat ammatilliset eläkeiät ovat matalampia kuin kunta-alalla. Myöskään alinta ikäluokkaa joka voi kuulua ammatillisen eläkeiän piiriin ei kunta-alasta poiketen voida määrittellä.

Vuoden 2017 eläkeuudistus

Syksyllä 2014 solmitun työmarkkinakeskusjärjestöjen eläkesopimuksen pohjalta on valmisteltu STM:n johdolla eri työryhmissä eläkelakeja. Julkisten alojen eläkelakien uudistaminen tehtiin työryhmässä, jossa olivat edustettuna julkisen sektorin työmarkkinaosapuolet ja Keva. Työryhmän työssä keskeisimmäksi aiheeksi nousi kysymys ammatillisista eläkeistä. Työryhmä ei löytänyt yksimielisyyttä tästä kysymyksestä ja työryhmän työ päättyi erimielisenä. Palkansaajajärjestöt eivät voineet hyväksyä STM:n tekemää ja työnantajapuolen kannattamaa ehdotusta, jonka mukaan ammatillisia eläkeikiä nostetaan vuodesta 2018 lukien kolmella kuukaudella vuodessa, siten että eläkeikä nousee enintään kahdella vuodella tai korkeintaan kullekin ikäluokalle säädetyin alimman yleisen eläkeiän tasolle.

Perustelut ammatillisten eläkeikien korottamisen vastustamiselle

Perustuslainvastaisuus

Julkisen sektorin palkansaajajärjestöt katsovat, että ammatillisia eläkeikiä suojaava perustuslain mukainen omaisuudensuoja ja esitys nostaa niitä on siten perustuslain vastainen. Työntekijät ovat tehneet henkilökohtaisen sitovan valinnan ammatillisen eläkeiän ja uuden eläkejärjestelmän välillä ja samalla luopuneet mm. oikeudesta osa-aikaeläkkeeseen. Keva ja valtiokonttori ovat aikanaan antaneet jokaiselle valintaoikeuttaan julkisen sektorin palveluksessa käyttäneelle kirjallisen vahvistuksen, joka on ollut työntekijälle sitova. Palkansaajajärjestöjen mielestä tämän sitovuuden tulee olla molemminpuolista, koska kysymys on faktisesti ollut osapuolten välisestä sopimuksesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon vuodelta 1994 ja katsoo, että ammatillisten eläkeikien nosto olisi perustuslainmukaista. Olosuhteet ja tilanne tänään eroavat kuitenkin olennaisesti yli 20 vuotta sitten vallinneista olosuhteista. Maassa on sittemmin säädetty uusi perustuslaki ja toteutettu merkittävä eläkejärjestelmän uudistaminen vuonna 2005. Lisäksi ajan kulumisen itsessään on merkittävä seikka, koska varautumisaika muutokseen jää lyhyeksi ja valinnan tehneet ovat ajan kuluessa alkaneet oikeutetusti luottaa valintansa pysyvyyteen. Näistä syistä on tärkeää, että esitettävän lainmuutoksen perustuslainmukaisuus tässä yhteydessä vähintään saatetaan perustuslakivaliokunnan arvioitavaksi.

Luottamuksensuoja

Valinnan tehneen henkilön luottamusta työeläkejärjestelmältä saamaansa lupaukseen tulee suojata luottamuksensuojaperiaatteen mukaisesti. Valintaoikeuttaan käyttäneet ovat tehneet omaa työuraansa ja elämäänsä koskevia ratkaisuja siitä lähtökohdasta, että tehty valinta on sitova myös eläkejärjestelmän puolelta. Jälkikäteen tällaisten uraratkaisujen korjaaminen on mahdotonta. Eläketurvakeskuksen tuoreen (Eläketurvakeskuksen raportteja 4/2015) selvityksen mukaan kansalaisten luottamus heille annettuun eläketurvalupaukseen on laskenut selvästi tutkimuksen kohteena olleella vuosien 2011–2014 välisellä ajanjaksolla. Yli 25 vuotta vanhan lain muuttaminen, jolla kajotaan taannehtivasti osapuolten välisiin sitoumuksiin, on mitä suurimmassa määrin omiaan rapauttamaan koko eläkejärjestelmän olemassaolon perusteena olevaa luottamusta entisestään. 2005 eläkeuudistus ja ammatilliset eläkeiät

Palkansaajajärjestöille ammatillisiin eläkeikiin liittyvä valintaoikeuden molemminpuolinen sitovuus on aina ollut selvä. Tämä käy hyvin ilmi esimerkiksi vuoden 2005 eläkeuudistuksessa, jossa alinta vanhuuseläkeikää laskettiin 65 vuodesta 63 vuoteen. Palkansaajajärjestöillä ei silloin ollut vaateita yleisen eläkeiän alentamisen ulottamiseksi ammatillisiin eläkeikiin. Myöskään nyt sovitussa eläkesopimuksessa ei järjestöjen mielestä sovittu siitä, että ammatillisiin eläkeikiin puututtaisiin. Tehdyt ammatillisen eläkeiän valitsemista koskevat sitoumukset miellettiin molempia osapuolia sitoviksi, eikä niitä haluttu lähteä sen vuoksi aukaisemaan.

Eläkeiän nostamisen taloudelliset vaikutukset kokonaisuudessa vähäiset

Ammatillisen eläkeiän nosto koskee enää noin 8.500 palkansaajaa, jolloin eläkeiän nostamisesta saatavaa säästöä on kokonaisuudessaan pidettävä mitättömänä. Ammatillisen eläkeiän nosto vaikuttaisi kuitenkin niihin aloihin ja ammattiryhmiin, joissa on jo tällä hetkellä vaikeuksia jatkaa työuran loppuun saakka. Vaarana on, että ammatillisten eläkeikien korottamisesta saatavat vähäiset säästöt hupenevat kasvaviin työkyvyttömyyseläkemenoihin.

Lisätietoja:

JUKO: OAJ:n puheenjohtaja Olli Luukkainen, gsm 0500 652 872

KoHo: Tehyn puheenjohtaja Rauno Vesivalo, gsm 040 587 4346

KoHo: SuPerin puheenjohtaja Silja Paavola, gsm 050 527 5085

Kunta-alan unioni: JHLn puheenjohtaja Jarkko Eloranta, gsm 0400 912 399

Kunta-alan unioni: Jytyn puheenjohtaja Maija Pihlajamäki, gsm 0400 537 756

Palkansaajajärjestö Pardian puheenjohtaja Niko Simola, gsm 040 566 8517